

Recensie

NIETZSCHE

Sue Prideaux, *Ik ben dynamiet. Het leven van Nietzsche*, vertaald door Peter Claessens. Amsterdam, De Arbeiderspers, 2018, 456 p., ISBN 9789029523790, €41,99.

De titel is gekozen naar een uitspraak uit *Ecce homo*, ‘Waarom ik een noodlot ben’, §1: “Ik ken mijn lot. Eens zal mijn naam met de herinnering aan iets ontzaglijks verbonden zijn, aan een crisis zoals er nog nooit een op aarde is geweest, aan de diepste gewetensbotsing, aan beslissend gebeuren, opgeroepen tegen alles wat tot dan toe geloofd, vereist, geheiligd was. Ik ben geen mens, ik ben dynamiet.”

Deze uitgave voegt een nieuwe biografie toe aan een reeds indrukwekkend bestand. Waarin ligt de meerwaarde? In juist de zwakte én de sterkte van deze versie. De auteur wil een perfect evenwicht tussen het dagelijks leven, de filosofie en de culturele *Sitz im Leben* bereiken. Dat maakt het boek heel levendig, het leest als een trein, zoals dat heet. Maar anderzijds schiet het noodzakelijkerwijs een weinig tekort op elk van de drie vlakken.

Het is geen typisch intellectuele biografie. We komen te weten wat Nietzsche zoal eet en drinkt ‘s morgens, ‘s middags en ‘s avonds, welke kleren hij draagt, welke meubelen op zijn kamers staan, hoe laat hij welke trein neemt, welke medicatie hij slikt en zo verder. We vernemen ook in welk café hij aan welke tafel met wie heeft gezeten en waarover het gesprek ging, welk gedicht hij voordroeg en waarom werd gelachen. Dat prikkelt de verbeelding en maakt dat we bijna getuige zijn van het hele doen en laten van Nietzsche. Juist door die details is de auteur in staat om de ‘omnacting’ van deze denker niet louter aan dat fameuze incident met het afgeranselde paard op te hangen, maar aan te kondigen in een reeks kleine uitlatingen en gedragingen.

Ook het culturele tijdsbeeld wordt breed en daardoor nergens diepgaand uitgesmeerd. Het kan gaan van modetrends tot politieke en cultuur-esthetische analyses. De auteur besteedt hierbij veel aandacht aan het antisemitisme uit die tijd, zonder daarom naar oorzaken te peilen. Dat is niet onbelangrijk omdat die ‘trend’ in telkens min of meerdere mate heerste bij Nietzsches ‘significante anderen’, zoals Richard en Cosima Wagner, zijn zus Elisabeth, zijn uitgever Schmeitzner en dies meer. Het laatste hoofdstuk beschrijft schrijnend hoe Franz Overbeck machteloos moest toezien hoe de nalatenschap van zijn goede vriend helemaal werd verkwanseld door Elisabeth. Nietzsche werd het laatste decennium van zijn leven als object tentoongesteld en nadien werd het aan hem gewijde museum een broedplaats van nazi’s.

Bij elk boek van Nietzsche dat verschijnt krijgen we een gevatte weergave in ‘mensentaal’ van de strekking(en) erin. De kunst van de auteur bestaat er dan

in om een zekere tekstuele consistentie aan te houden. Het boek springt niet van de ene stijl over naar een andere. Met andere woorden, de alledaagse, wijsgerige en culturele vertogen vallen alle onder een stilistische eenheid. En dat leest, zoals gezegd, aangenaam. Niet dat de lezer daarom geen foutjes tegenkomt. Tot den treure kan men elders lezen dat de filosoof met de hamer alle begrippen en hun stelsels aan diggelen slaat. Deze auteur stelt terecht dat de hamer dient om na te gaan hoe hol welke begrippen klinken. Jammer dat een andere veel voorkomende fout, namelijk overmens te herleiden tot een soort psychotype, dan weer wél dit boek ontsiert. Het is namelijk niet zo dat elkeen door een of andere antiplatoonse ascese ‘een overmens’ kan worden. Overmens is een eerder posthistorische ontologische naam voor een wereld die alle zekerheden, wie of wat ze ook installeert, heeft achtergelaten. Ook heel storend is de suggestie in het laatste hoofdstuk dat Heidegger alleen maar beweerde dat de ware filosofie van Nietzsche te vinden is in de *Nachlass* omdat dat de teksten zijn die Elisabeth redigeerde tot nazi-filosofie.

Het boek eindigt met een selectie aforismen, een kroniek en een bibliografie. De lezer vindt er zelfs twee discografische referenties.

Erik MEGANCK (Antwerpen)